

Maciej Kawecki, Mikołaj Rogowski

Przetwarzanie danych osobowych na potrzeby wykorzystywania inteligentnych liczników

Kwartalnik Prawa Publicznego 13/4, 73-85

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maciej Kawecki*, Mikołaj Rogowski**

PRZETWARZANIE DANYCH OSOBOWYCH NA POTRZEBY WYKORZYSTYWANIA INTELIWENTNYCH LICZNIKÓW

1. Wstęp

Obecnie, tak w Polsce, jak i na świecie trwa proces wprowadzania szeregu technologii mających zagwarantować większą efektywność w zarządzaniu zużyciem energii. Rozwiązania te mają stanowić odpowiedź na bezprecedensowy wzrost zapotrzebowania na energię wynikającego z zwiększenia ilości urządzeń elektrycznych, z których korzystamy na co dzień. Jednym z kluczowych elementów tego procesu jest wymiana klasycznych liczników służących do mierzenia zużycia energii elektrycznej na liczniki nowej generacji nazywane inteligentnymi licznikami (*smart meter*), które mają się stać fundamentem nowej, inteligentnej sieci energetycznej (*smart-grid*).

Zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/72/WE z 13.7.2009 r. dotyczącą wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylającą dyrektywę 2003/54/WE¹ oraz dyrektywą Parlamentu Euro-

* Mgr Maciej Kawecki – doktorant w Katedrze Prawa Europejskiego, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

** Mgr Mikołaj Rogowski – doktorant w Katedrze Prawa Własności Intelektualnej, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie.

pejskiego i Rady 2009/73/WE z 13.7.2009 r. dotyczącą wspólnych zasad rynku wewnętrznego gazu ziemnego i uchylającą dyrektywę 2003/55/WE², Polska jako państwo członkowskie Unii Europejskiej zobowiązana jest dokonać wdrożenia inteligentnych systemów pomiarowych.

Wprowadzenie inteligentnych sieci i inteligentnych systemów pomiarowych ma na celu zapewnienie dostawcom i operatorom sieci energetycznych uzyskanie dostępu do szeregu danych, które umożliwią całkowite przekształcenie systemu zarządzania energią. Upraszczając można stwierdzić, że obecnie funkcjonujący system zarządzania opiera się _;nowego inteligentnego systemu umożliwić ma utworzenie szczegółowej panoramy danych, w oparciu o którą możliwe będzie uzyskanie dokładnych informacji dotyczących zużycia energii przez indywidualnych abonentów. Implementacja inteligentnej sieci elektroenergetycznej umożliwić ma tworzenie takiego pełnego detali obrazu w oparciu o dane uzyskane dzięki komunikacji między wszystkimi uczestnikami rynku energii.

Korzyści wynikające z wprowadzenia nowych rozwiązań mają być odczuwalne przez wszystkich aktorów rynku energetycznego. Producenci liczników liczą na to, że zmiany te wpłyną pozytywnie na funkcjonowanie systemu inteligentnych sieci oraz znacznie ograniczą możliwość ingerencji abonentów w pochodzące z nich odczyty. Dostawcy energii wprowadzenie nowej technologii utożsamiają z bardziej efektywnym sposobem zarządzania nią, co umożliwić ma między innymi daleko bardziej efektywne wykorzystanie alternatywnych źródeł energii, które ze względu na zależność od sił natury mają nieprzewidywalny charakter – wprowadzenie sieci smart-grid ma umożliwić oszczędności sięgające 170 kilo megawatów rocznie w skali globalnej³. Z kolei rządy państw liczą na to, że zmniejszenie poboru energii doprowadzi do obniżenia poziomu emisji dwutlenku węgla do atmosfery – szacuje się, że dzięki wprowadzeniu sieci smar-grid do końca dekady uda się zredukować emisję dwutlenku węgla o 14%⁴. W końcu zaś sami abonenci wiążą z nową technologią możliwość większej kontroli kosztów związanych z zużyciem energii⁵.

Główną funkcją liczników działających w ramach inteligentnego systemu pomiarowo-rozliczeniowego jest pobieranie informacji dotyczących zużycia energii przez abonentów, a następnie umożliwienie zdalnego odczytu wielkości pobieranej energii oraz jej mocy. W ramach niniejszego artykułu pragniemy

¹ Dz.Urz.UE 2009 Nr L 211/55.

² Dz.Urz.UE 2009 Nr L 211/94.

³ *World Energy Outlook 2008*, International Energy Agency, 2008.

⁴ *Smart 2020: Enabling the low carbon economy in the information age*, The Climate Group i Global E-sustainability initiative, 2008.

⁵ M. Faden [w:] „Frontiers in Ecology and the Environment” 2008, nr 2, s. 62 i n.

przedstawić zarys implikacji jakie dla prywatności abonentów ma wprowadzenie nowej generacji liczników zbierających tego typu dane.

2. Inteligentne liczniki

Jak zostało to powyżej wskazane filarem inteligentnych sieci są liczniki *smart-meter*, służące do zbierania i przekazywania danych pomiarowych dotyczących wielkości pobierania energii. Inteligentne liczniki mogą dokonywać odczytów takich danych z dużą częstotliwością (nawet do parudziesięciu razy dziennie). W ramach inteligentnej sieci urządzenia pomiarowe gromadzą informacje dotyczące codziennego zachowania się abonentów oraz wykorzystywanego przez nich sprzętu.

Słusznie wskazuje się, że nawet bez głębszej znajomości konstrukcji liczników, możliwe jest wyodrębnienie z danych zbieranych przez inteligentne liczniki przy wykorzystaniu powszechnie dostępnych metod statystycznych odpowiednich danych oraz następnie sporządzenie w oparciu o nie szczegółowych profili zachowania abonentów. Dane te mogą służyć przykładowo do określenia poziomu konsumpcji energii, nieregularności jej wykorzystania, czy też godzin, w których energia była wykorzystywana. Tego rodzaju dane mogą zostać następnie wykorzystane przez różnego rodzaju podmioty do tworzenia profili abonentów określających takie szczegółowe fakty jak ilość abonentów korzystających z energii w domu, rodzaj urządzeń z których korzystają abonenci, czy wreszcie wskazanie tak szczegółowych kwestii jak przykładowo, czy wśród abonentów-domowników jest dziecko⁶.

Możliwość ustalenia tego typu zachowań abonentów bezpośrednio koreluje z ziarnistością czasową (granulingiem) z jaką liczniki mierzą zużycie energii, czyli częstotliwością zbierania przezeń danych⁷. Im częściej dane te będą pobierane, tym bardziej szczegółowy profil może zostać w oparciu o nie sporządzony, co z kolei oznacza większą możliwość odczytania z profili tych zachowań abonentów.

W tym kontekście należy również wskazać, że nie bez znaczenia pozostaje możliwość zainstalowania u abonenta dodatkowych urządzeń mierzących ener-

⁶ A. Molina-Markham, P. Shenoy, K. Fu, E. Cecchet, D. Irwin, *Private Memoirs of a Smart Meter* [w:] *BuildSys*, Zurych 2010, s. 61 i n.; E. Mckenna, I. Richardson, M. Thompson, *Smart Meter Data: Balancing consumer privacy concerns with legitimate application*, „Energy Policy” 2012, nr 41, s. 707 i n.

⁷ V. Tudor, M. Almgren, M. Papatriantafilou, *Analysis of the Impact of Data Granularity on Privacy for the Smart Grid* [w:] *WPES'13*, 2013 Berlin, s. 61 i n.

gię, przykładowo tzw. podliczników, które umożliwiają dokładne wskazanie, które z urządzeń korzysta w danym momencie z energii elektrycznej.

3. Dane zbierane przez inteligentne liczniki

Zgodnie z zaleceniami Komisji w przedmiocie przygotowań do rozpowszechnienia inteligentnych systemów pomiarowych⁸ państwa członkowskie powinny dopilnować, aby operatorzy sieci i operatorzy inteligentnych systemów pomiarowych, zgodnie z obowiązkami nałożonymi na nich na mocy dyrektywy 95/46/WE, przedsięwzięli odpowiednie środki techniczne i organizacyjne w celu zapewnienia ochrony danych osobowych. Należy jednak zwrócić uwagę, że zalecenia komisji są aktem prawa niemającym mocy wiążącej dla adresata.

W Polsce materia związana z energetyką regulowana jest w ustawie Prawo energetyczne⁹. Przepisy regulujące inteligentne liczniki zostały do niej dodane ustawą z 26.7.2013 r.¹⁰. Przepisy dotyczące danych zbieranych przez inteligentne liczniki pojawiły się w projekcie nowelizacji prawa energetycznego stosunkowo późno, rząd planował pierwotnie poświęcić kwestii tej szczegółową ustawę¹¹. Pod wpływem przedstawionych komisji sejmowej opinii¹² oraz uwag Głównego Inspektora Danych Osobowych¹³, do ustawy dodano przepis regulujący kwestię danych pomiarowych. Zgodnie z nim operatorzy systemów dystrybucyjnych, instalujący liczniki zdalnego odczytu u odbiorców końcowych przyłączonych do sieci, obowiązani są chronić dane pomiarowe dotyczące tych odbiorców na zasadach określonych w ustawie o ochronie danych osobowych.

Wyjątkowo istotnym pytaniem będzie to w jakim zakresie dane zbierane za pomocą inteligentnych liczników mogą być uznane za dane osobowe w rozumieniu Ustawy o ochronie danych osobowych¹⁴. Na dane zbierane przez liczniki składają się następujące informacje: numer identyfikujący licznik, abonenta lub

⁸ Zalecenie Komisji z 9.3.2012 r. w sprawie przygotowań do rozpowszechnienia inteligentnych systemów pomiarowych, 2012/148/EU, Dz.Urz.UE 2012 Nr L 73/9.

⁹ Ustawa z 10.4.1997 r. Prawo energetyczne, t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 1059 ze zm.

¹⁰ Ustawa z 26.7.2013 r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2013 r. poz. 984.

¹¹ Zob. posiedzenie Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw z 14.5.2013 r., http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/transmisje_arch.xsp?unid=54A16103781D4ACEC1257B660031A909.

¹² Zob. opinie, uwagi oraz dokumenty i propozycje rozwiązań prawnych do projektu druk nr 946, <http://orka.sejm.gov.pl/opinie7.nsf/opdodr?OpenPage&nr=946>.

¹³ Zob. <http://orka.sejm.gov.pl/Zapisy7.nsf/wgsknr/GOS-57>.

¹⁴ Ustawa z 17.6.2002 r. o ochronie danych osobowych, t.j. Dz.U. z 2012 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.

podlicznik oraz konfiguracja tych urządzeń, datę i godzinę dokonanego pomiaru oraz opis i treść przesyłanego komunikatu. Zgodnie z treścią opinii 12/2011 w przedmiocie liczników inteligentnych, sporządzonej przez Grupę Roboczą art. 28¹⁵ przyjętą dnia 4.4.2011 r.¹⁶, jeśli tego typu dane generowane przez inteligentne liczniki mogą zostać wykorzystane jako niepowtarzalne identyfikatory tj. dane pozwalające w przypadku indywidualnych odbiorców energii powiązać je z osobą abonenta, to urządzenie takie należy uznać za umożliwiające wskazanie tego konkretnego abonenta wśród pozostałych, a w związku z tym należy uznać, że w ramach sieci inteligentnych ma miejsce przetwarzanie danych osobowych.

4. Podstawy prawne przetwarzania danych osobowych

Przyjmując, że w ramach technologii inteligentnych liczników, może dojść do przetwarzania danych osobowych, koniecznym jest wskazanie przesłanek legalizujących ich przetwarzanie. Zamknięty katalog takich przesłanek zawiera art. 23 u.o.d.o. Już na wstępie należy wskazać, że w polskim porządku prawnym brak jest jakichkolwiek regulacji wyłączających zastosowanie powołanego przepisu, przetwarzanie danych zawsze musi więc opierać się na jednej ze wskazanych w nim podstaw. Każda z powołanych przesłanek ma charakter autonomiczny i niezależny¹⁷, tym samym spełnienie tylko jednej z nich należy uznać za wystarczające do zalegalizowania przetwarzania danych osobowych.

W aktualnie obowiązującym stanie prawnym, brak jest wyraźnej normy prawnej nakładającej na administratora obowiązek, lub uprawnienie do przetwarzania danych w związku z instalacją tzw. inteligentnych liczników. Jak wskazano wcześniej, art. 9c ust. 5a ustawy Prawo energetyczne wskazuje jedynie, że „operatorzy systemów dystrybucyjnych instalujący u odbiorców końcowych przyłączonych do ich sieci liczniki zdalnego odczytu są obowiązani chronić dane pomiarowe dotyczące tych odbiorców na podstawie ustawy z 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (...)”. Norma taka może być rozumiana dwojako, zarówno jako przyznająca generalne uprawnienie do przetwarzania danych, jak

¹⁵ Grupa robocza ds. ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych powołana została na mocy art. 29 dyrektywy 95/46/WE Parlamentu i Rady z 24.10.1995 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w zakresie przetwarzania danych osobowych i swobodnego przepływu tych danych, Dz.Urz. WE 1995 Nr L 281/31. Grupa ta pełni w Unii Europejskiej rolę niezależnego organu opiniującego w zakresie ochrony danych i prywatności. W skład tego organu wchodzi rzecznicy ochrony danych osobowych krajów należących do Unii Europejskiej.

¹⁶ Opinia Grupy Roboczej art. 28 dostępna jest na stronie internetowej Komisji Europejskiej: http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2011/wp183_en.pdf.

¹⁷ Zob. Wyrok WSA w Warszawie z 1.12.2005 r., sygn. akt II SA/Wa 2395/04.

i wyłącznie jako zawierająca odwołanie do ogólnych zasad ochrony danych, wyrażonych w u.o.d.o. Przyjęcie pierwszego rozumienia normy, należałoby uznać za spełnienie przesłanki wskazanej w art. 23 ust. 1 pkt 2 u.o.d.o. tj. „gdy przetwarzanie danych jest niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa”. Dokonując wykładni powołanego przepisu, w pierwszej kolejności należy przytoczyć utrwalone już w literaturze przedmiotu stanowisko, że w przypadkach gdy z przepisu wynikają określone uprawnienia lub obowiązki niedotyczące wprost przetwarzania danych osobowych, ale do których wykonywania potrzeba przetwarzania danych, należy ocenić, czy przetwarzanie danych jest niezbędne do zrealizowania dyspozycji takiej normy¹⁸. W świetle powyższego, norma będzie uznana za stanowiącą samodzielną przesłankę legalizującą przetwarzanie danych, gdy kreuje wyraźne uprawnienie do przetwarzania takich danych, lub nie odnosząc się do danych osobowych, nakłada na administratora obowiązek, którego wykonanie bez ich przetwarzania byłoby niewykonalne. Powołana norma nie zawiera jednak, ani uprawnienia ani obowiązku, o którym mowa powyżej. Inaczej powinna być jednak interpretowana treść art. 113 ust. 1 projektu ustawy prawo energetyczne¹⁹, wskazującego, że „liczniki inteligentne w systemie opomiarowania skomunikowane z centralnym zbiorem informacji pomiarowych jest obowiązany zainstalować operator systemu dystrybucyjnego elektroenergetycznego do dnia 31 grudnia 2020 r.”. Powołany przepis kreuje wyraźny obowiązek, z którego wykonywaniem nierozdzielnie wiąże się przetwarzanie danych osobowych odbiorców.

Uznanie, że powołany art. 113 ust. 1 projektu ustawy prawo energetyczne stanowi przesłankę legitymującą przetwarzanie danych, nie rozwiązuje jednak wszystkich powstałych w tym zakresie wątpliwości. Z punktu widzenia GIODO, zobowiązanie obywateli do udostępniania określonych informacji, zawsze budzi wątpliwości. Jak wskazuje W. Wiewiórowski, każdy przepis przewidujący przymus udostępnienia danych powinien być poddany badaniu pod kątem zgodności z art. 51 Konstytucji RP, który stanowi, że władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać informacji o obywatelach, innych niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym, a zobowiązanie obywatela do ujawnienia dotyczących go informacji musi wynikać z ustawy²⁰. W świetle powyższego, pozyskiwanie oraz przetwarzanie informacji zgromadzonych w tzw. inteligentnych licznikach, musiałyby nastąpić ze względu na dobro publiczne, jakim jest bezpie-

¹⁸ J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, *Ochrona danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 464.

¹⁹ Projekt ustawy prawo energetyczne, źródło: <http://www.mg.gov.pl/node/16877>.

²⁰ W. Wiewiórowski, *Inteligentne liczniki a ochrona danych osobowych*, źródło: www.giodo.gov.pl/plik/id_p/2672/j/pl/.

czeństwo energetyczne, i jako takie musiałyby być uznane za niezbędne w demokratycznym państwie prawnym. Mimo powyższych wątpliwości, w literaturze przedmiotu znaczna część komentatorów uznaje właśnie przesłankę realizacji uprawnienia wynikającego z ustawy, jako legalizującą przetwarzanie danych na potrzeby tzw. inteligentnych liczników²¹.

Przyjęcie niedopuszczalności nałożenia ustawowego obowiązku, o którym mowa powyżej, albo zrezygnowanie z jego wprowadzenia przez ustawodawcę, wymusza poszukiwanie innej przesłanki uprawniającej operatora do pozyskiwania takich danych. Przesłanką taką w dalszej kolejności powinna być umowa, oparta na dobrowolnej zgodzie osoby ją zawierającej. W ocenie GODO z brakiem dobrowolności zawierania umowy mielibyśmy do czynienia np. wówczas, gdyby jej zawarcie powodowało polepszenie sytuacji finansowej np. zmniejszenie opłat za energię, a jej nie zawarcie – konieczność opłacania wyższych rachunków za tę samą usługę²². W opinii wyrażonej przez Grupę Roboczą art. 28 udzielenie zgody na przetwarzanie danych na potrzeby tzw. inteligentnych liczników będzie wymagane zawsze, gdy przetwarzanie danych nie jest konieczne dla celów takich jak (i) dostarczanie energii, (ii) rozliczeń, (iii) wykrywanie oszustw polegających na nieodpłatnym korzystaniu z energii, oraz (iv) przygotowania niezbędnych danych celem energooszczędnego utrzymania sieci (prognozowania i rozliczenia)²³. Jak należy domniemać, w ocenie Grupy przetwarzanie danych w tych celach, powinno zostać zalegalizowane przepisem prawnym. W razie braku tej podstawy, należałoby jednak opowiedzieć się za niemożnością gromadzenia również takich danych, bez konieczności zawarcia nowej umowy. Należy bowiem domniemać, że z uwagi na brak wprowadzenia do tej pory w Polsce inteligentnych liczników, kwestie te nie są objęte aktualnymi umowami, zawieranymi przez dystrybutorów, tym samym przetwarzanie danych na potrzeby tzw. inteligentnych liczników, nie może być uzasadnione ich wykonywaniem. Godną uwagi jest kwestia, czy w razie braku wyraźnego przepisu prawnego, oraz wskazanych powyżej umów, takie poszerzenie przetwarzania danych przez operatorów, na potrzeby obsługi tzw. inteligentnych liczników, nie mogłoby być uzasadnione prawnie usprawiedliwionym celem administratora danych. W literaturze przedmiotu wielokrotnie wskazywano, że nie można sformułowania „prawnie” w odniesieniu do usprawiedliwionego celu, utożsamiać z uprawnieniem do przetwarzania

²¹ *Inteligentne liczniki z perspektywy ochrony danych osobowych Stanowisko Fundacji Panoptykon w sprawie projektu Prawa energetycznego*, Panoptykon, s. 2.

²² *Ibidem*.

²³ Opinia 04/2013 w sprawie szablonu oceny skutków w zakresie ochrony danych na potrzeby inteligentnych sieci i inteligentnych systemów pomiarowych, źródło: www.godo.gov.pl/plik/id_p/5329/j/pl/.

danych, które miałyby wynikać z jakiegoś szczególnego przepisu prawnego, lub z interesem prawnym²⁴. Jeżeli podmiot przetwarza dane w celach zarobkowych, to usprawiedliwione mogą być jedynie cele, mieszczące się w wykonywanej przez niego działalności²⁵. Za usprawiedliwiony może zostać uznana również działalność „pomocnicza” w stosunku do działalności głównej²⁶. W tym zakresie, możliwym byłoby uznanie, że poszerzenie zakresu gromadzonych przez dystrybutora danych, w związku z korzystaniem z tzw. inteligentnych liczników, byłoby objęte jego usprawiedliwionym celem. Uwzględniając, jak zostało to już wskazane w poprzedniej części pracy, charakter gromadzonych danych, należałoby jednak wyrazić wątpliwość czy byłoby to zgodne z wprowadzoną w art. 26 ust. 1 pkt 3 u.o.d.o. zasadą adekwatności przetwarzania danych. Zgodnie z powołanym przepisem, administrator danych przetwarzający dane jest obowiązany zapewnić, aby dane te były adekwatne w stosunku do celów, w jakich są przetwarzane. Konsekwencją zasady związania celem jest zakaz wykorzystywania danych znajdujących się w różnych zbiorach prowadzonych przez tego samego administratora w sposób niezgodny z celami prowadzenia tych zbiorów oraz zakaz zmiany celu w trakcie przetwarzania danych²⁷.

Dodatkowo należy pamiętać, że dane pomiarowe mogą stanowić tzw. dane wrażliwe, które korzystają ze wzmocnionej ochrony. Z taką sytuacją możemy mieć do czynienia np. w przypadku narzędzi wykorzystujących niezmienną ilość prądu, a świadczących bądź o stanie zdrowia (np. urządzenia dotleniające) lub o skazaniu (kara pozbawienia wolności odbywana w systemie dozoru elektronicznego). Podstawą przetwarzania takich danych, może być wyłącznie wyrażona na piśmie zgoda, bądź przepis szczególny innej ustawy.

5. Powierzenie danych osobowych

Powołując się na treść art. 31 u.o.d.o. powierzenie danych osobowych jest czynnością umownego przekazania danych osobowych podmiotowi znajdującemu się na zewnątrz struktury organizacyjnej administratora, które to dane byłyby przetwarzane przez ten podmiot wyłącznie w celach wskaza-

²⁴ P. Barta, P. Litwiński, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 224.

²⁵ A. Drozd, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz. Wzory pism i przepisy*, Warszawa 2008, s. 128.

²⁶ A. Mednis, *Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 69.

²⁷ T. Szewc, *Związanie celem przetwarzania danych osobowych*, „Administracja. Teoria, Dydaktyka, Praktyka” 2007, z. 1, s. 57.

nych przez administratora. Powszechnie przyjmuje się, że powierzenie danych związane jest nierozdzielnie z outsourcingiem usług, a więc zleceniem wykonywania pewnych czynności podmiotowi zewnętrznemu. W praktyce instytucja powierzenia danych umożliwia nie tylko znaczne obniżenie kosztów i zwiększenie efektywności prowadzonej działalności, ale także skorzystanie z wiedzy którą dysponują wyspecjalizowane podmioty²⁸. Podmioty takie mogą więc świadczyć usługi o zróżnicowanym charakterze, począwszy od czynności archiwizacyjnych, usług poczty elektronicznej, serwisowania oprogramowania, niszczenia dokumentacji lub usług tzw. cloud computingu. W pierwszej kolejności należy wskazać, że brak jest większego uzasadnienia, opowiadającego się za często powtarzanym w literaturze przedmiotu poglądem²⁹, iż na rynku energetycznym, spośród wszystkich form powierzenia danych, prawdopodobieństwo wykorzystania tzw. chmury obliczeniowej (*cloud computing*), jest zdecydowanie największe. Odwołując się do konstrukcji tzw. inteligentnych liczników, przemawiać może za tym jedynie fakt, że dane z nich pozyskiwane, mogą mieć tylko formę elektroniczną, chmura obejmuje z kolei dane przetwarzane wyłącznie w takiej właśnie formie. Uwagi dotyczące cloud computingu nie powinny jednak wyczerpywać całości rozważań dotyczących powierzenia danych z tzw. inteligentnych liczników. Uzasadnieniem do objęcia cloud computingu odrębnymi uwagami, jest jedynie szczególny charakter takich usług w związku z niemal wyłączną ich transgranicznością

W pierwszej kolejności wskazać należy, że administratorem danych osobowych pozyskanych z tzw. inteligentnych liczników jest podmiot który decyduje o celu wykorzystania takich danych. Rozliczeń na podstawie zgromadzonych w licznikach danych dokonuje operator, należałoby więc opowiedzieć się za przyznaniem takiego statusu właśnie jemu. Wskazuje na to również treść powołanego już art. 9c ust. 5a ustawy Prawo energetyczne. Do powyższego należy jednak wnieść dwa zastrzeżenia. Po pierwsze, nie można utożsamiać faktycznego pozyskiwania danych z inteligentnych liczników, z faktem bycia ich administratorem. Operator może bowiem powierzyć podmiotowi trzeciemu, pozyskiwanie danych z liczników i przekazywanie operatorowi dopiero odpowiednio przetworzonych danych. Do podjęcia takiej czynności nie jest wymagana zgoda podmiotu danych, pod warunkiem spełniania ogólnej przesłanki legitymującej operatora do przetwarzania takich danych, o których była mowa we wcześniejszej części pracy. Po drugie, do stwierdzenia, że dochodzi do przetwarzania danych wystarczającym jest, że dane zostały zgromadzone w liczniku, i nie zostały jeszcze przekazane operatorowi. Do uznania, że są one przetwarzane wystarczy bowiem, iż operator

²⁸ D. Fleszer, *Zakres przetwarzania danych osobowych w działalności gospodarczej*, Warszawa 2008, s. 234.

²⁹ W. Wiewiórowski, op.cit.

ma możliwość dostępu do takich liczników w każdej chwili i w ten sposób wchodzi w ich posiadanie³⁰. Na podstawie art. 7 u.o.d.o. przez przetwarzanie danych osobowych, rozumie się bowiem również ich „przechowywanie”.

Na szczególną uwagę zasługuje również techniczna złożoność liczników zdalnego odczytu, zmuszająca często operatora do skorzystania z usług podmiotów wyspecjalizowanych. Takie podmioty miałyby w dużym stopniu swobodę w operowaniu danymi, w zależności od zastosowanych przez nie rozwiązań technicznych. W tym kontekście cel administratora danych będącego operatorem, powinien być jednak rozumiany szeroko, w takim zakresie, że nawet gdyby podmiot któremu dane powierzono sam decydował o technicznym sposobie ich przetwarzania, i tak przetwarzałby je w celu wskazanym przez operatora, nie stałby się więc administratorem danych. Administrator powinien jednak, w wymaganej w przypadku powierzenia danych, pisemnej umowie powierzenia, obowiązać procesora do zachowania wszystkich wymaganych prawem standardów ochrony danych.

6. Cloud computing

Jak zostało to już uprzednio wskazane, usługi outsourcingu związane z przetwarzaniem danych osobowych mogą być świadczone również w tzw. chmurze publicznej do której dostęp zagwarantowany jest przez ogólnodostępny Internet lub za pomocą metod mieszanych. Chmura prywatna, opierająca się na wewnętrznej strukturze danego podmiotu, nie musi zawsze być utożsamiana z outsourcingiem. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Komisję Europejską, pojęcie chmury definiowane jest jako „przechowywanie, przetwarzanie i wykorzystanie danych, do których dostęp uzyskuje się przez Internet, na znajdujących się w innej lokalizacji komputerach”³¹. Powołana definicja, w swojej istocie dotyczy chmury publicznej, podstawą funkcjonowania chmury prywatnej nie zawsze musi być bowiem Internet. Problem z przetwarzaniem danych osobowych w chmurze sprowadza się do wszechobecności danych z czym wiążą się komplikacje z ustaleniem ich dokładnej lokalizacji. W przypadku korzystania przez dostawcę usług w chmurze z serwerów rozlokowanych w różnych państwach, jest on w stanie wskazać krąg państw, w których dane będą przetwarzane, jednak bez możliwości jednoznacznego ustalenia aktualnego miejsca ich lokalizacji. Tech-

³⁰ A. Mednis, *Ustawa o ochronie danych osobowych*, Warszawa 2001, s. 28; P. Barta, P. Litwiński, op.cit., s. 90.

³¹ Komunikat w sprawie potencjału chmury w Europie, KOM (2012) 529.

niczne możliwości przetwarzania danych w tzw. chmurze, nie pozwalają więc całkowicie sprostać postulowanym często w literaturze przedmiotu wymogom, stawianym przetwarzaniu takich danych. Jak wskazuje G. Bianco service provider świadczący usługi tzw. cloud computingu powinien być zobowiązany do informowania klientów o zagrożeniach oraz o fizycznym ulokowaniu danych³².

W stosunku do tak przetwarzanych danych, muszą więc znaleźć zastosowanie szczególne zasady dotyczące przetwarzania danych wyrażone w art. 47-48 u.o.d.o. Powołane przepisy znajdują również zastosowanie do przetwarzania danych osobowych objętych sektorowymi przepisami o ochronie danych osobowych, przepisy takich ustaw nie ustanawiają bowiem w tym zakresie odrębnych zasad³³ - dotyczy to więc również prawa energetycznego. Spełnienie szczególnych wymogów w tym zakresie, nie może jednak wyłączać zastosowania ogólnych zasad przetwarzania danych osobowych, o których była już mowa w niniejszym opracowaniu.

Zagadnieniem budzącym szczególne wątpliwości, jest przekazanie w ramach tzw. cloud computingu danych do państwa trzeciego, tj. znajdującego się poza Europejskim Obszarem Gospodarczym. Przekazanie takie wymaga bowiem w świetle prawa spełnienia co najmniej jednej z przesłanek wymienionych w powołanej już u.o.d.o., spośród których podstawową jest zapewnienie, że kraj docelowy daje gwarancję adekwatnej ochrony danych, tj. ochrony na poziomie co najmniej takim jak w UE. Spełnienie przesłanki adekwatnej ochrony w przypadku niektórych krajów potwierdzone zostało decyzją Komisji Europejskiej³⁴. Jeśli ten warunek nie jest spełniony, przesłankami usprawiedliwiającymi przekazywanie danych osobowych do państw trzecich są np. wykonywanie umowy zawartej w interesie osoby, której dane dotyczą, pomiędzy administratorem danych i dostawcą, uzyskanie zgody GODO lub uzyskanie pisemnej zgody osoby, której dane dotyczą. Jak wskazuje się w literaturze przedmiotu „pierwszy przypadek zachodzi wówczas, gdy chodzi o umowy, których wyłącznym lub częściowym przedmiotem jest przekazanie danych do państwa trzeciego oraz gdy jest to świadczenie towarzyszące, co ma miejsce choćby w przypadku świadczenia usług realizowanych przez administratora w całości lub części poza granicami kraju (jak wycieczki zagraniczne, usługi transportowe, wynajem samochodu w innym

³² G. Bianco, *Cloud computing and privacy issues in the light of the Italian Constitution* [w:] *Internet. Cloud computing. Przetwarzanie w chmurach*, Warszawa 2013, s. 54.

³³ X. Konarski, G. Sibiga, *Zasady przekazywania danych osobowych do państwa trzeciego w prawie polskim i Unii Europejskiej* [w:] *Ochrona danych osobowych. Aktualne problemy i nowe wyzwania*, Warszawa 2007, s. 90.

³⁴ Katalog krajów, w stosunku do których Komisja uznała że poziom zapewnionej przez nie ochrony odpowiada standardom unijnym, dostępny jest pod adresem www.giodo.gov.pl.

kraju itd.)”³⁵. Podkreślić należy jednak, że przekazanie danych powinno być „niezbędne” do wykonania umowy. W omawianym przypadku, umowa zawierana pomiędzy operatorem a odbiorcą energii, w żadnym stopniu nie wymaga tego, aby dane były przetwarzane w ramach tzw. cloud computingu, nie można zatem uznać, że przesłanka ta została spełniona. W omawianym przypadku, w grę wchodzi więc wyłącznie odebranie zgody na transfer danych od GODO, bądź podmiotu danych. Zgoda pozyskana od podmiotu danych nie może być jednak wyrażona w okolicznościach, w których jej odmowa, zupełnie wyłącza możliwość skorzystania z usług tzw. inteligentnych liczników. Tak udzielonej zgodzie, należałoby bowiem odebrać przymiot dobrowolności. Dostawca usług musiałby więc w każdej sytuacji, przewidywać alternatywną formę outsourcingu usług, co z kolei byłoby dla niego nieekonomiczne. Wiązałoby się to również z koniecznością stworzenia dwóch zbiorów danych, osób które wyraziły zgodę na skorzystanie z usług tzw. cloud computingu oraz pozostałych odbiorców. Warto wskazać, że wymogu spełnienia powyższych przesłanek legalizujących przetwarzanie danych przez dostawcę nie wyłącza, podpisanie z dostawcą usług przetwarzania danych w chmurze, umowy opartej na przyjętych przez Komisję Europejską w wydanej przez siebie decyzji tzw. standardowych klauzul umownych³⁶.

Uwzględniając powyższe, przyjęcie konstrukcji tzw. chmury obliczeniowej w kontekście inteligentnych liczników jest dopuszczalne, pod warunkiem spełnienia powyższych kryteriów. Dostawca musi też wprowadzić w umowie łączącej go z podmiotem świadczącym usługi w chmurze, postanowienia zobowiązujące go do zachowania wszystkich przewidywanych w u.o.d.o. standardów ochrony danych. W przypadku wyboru rozwiązania opartego o zgodę na przekazanie takich danych do państwa trzeciego udzieloną przez GODO, trzeba liczyć się też z koniecznością poddania takiej umowy kontroli organu. Zestawienie kosztów związanych z zastosowaniem takiej chmury, z kosztami wdrożenia rozwiązania inteligentnych liczników, może jednak przekroczyć możliwości finansowe operatorów usług energetycznych.

Podsumowując przedstawione powyżej rozważania wskazać należy, że wymagania związane z przetwarzaniem danych osobowych mogą ograniczyć, a na pewno w znacznym stopniu opóźnić proces wprowadzenia na rynek energetyczny tzw. inteligentnych liczników. Podkreślenia wymaga, że konstrukcja liczników nie sprzeciwia się przetwarzaniu danych, przetwarzanie takie będzie jednak do-

³⁵ J. Barta, P. Fajgielski, R. Markiewicz, op.cit., s. 680.

³⁶ Decyzja Komisji 2010/87/UE z 5.2.2010 r. w sprawie standardowych klauzul umownych dotyczących przekazywania danych osobowych podmiotom przetwarzającym dane mającym siedzibę w krajach trzecich na mocy dyrektywy 95/46/WE Parlamentu Europejskiego i Rady.

puszczalne jedynie pod warunkiem spełnienia szeregu szczególnych, wskazanych powyżej wymogów.

Processing of personal data for the purpose of the use of smart meters

Smart meters used for measuring power consumption in real-time at various granularities are the foundation of a revolution that is currently taking place in the field of energy management in Poland. There are many privacy implications as such meters are being used to collect detailed information about household activities. Authors analyze the smart meter data collection in the light of personal data protection and reach the conclusion that such data may be considered personal data and therefore is protected under the provisions of the Polish Personal Data Protection Act, which sets out the rules of collecting and processing such data. Authors also consider the possibility of processing personal data obtained through the use of smart meters with means involving a large number of computers connected through a real-time communication network such as the Internet (the so-called cloud computing).